

Vesilahden kunnanvirastoksi kunnostettu vanha kansakoulu vuodelta 1877. Kuva Jari Heiskanen

Vuonna 1909 rakennettu Vesilahden kunnanvirasto sekä lisäsiipi vuodelta 1990. Kuva Jari Heiskanen

Yrjö Punkari, 2009

Vesilahden kunnanviraston ja sen ympäristön vaiheita

Vesilahden kunta perustettiin vuonna 1869 ajan tavan mukaan Vesilahden seurakunnan alueelle. Kunnan keskuspaikaksi tuli kirkonkylän alue Vesaniemen juurella. Seurakunta pitäjänkokouksineen oli vastannut varsinaisesta paikallishallinnosta 1200-luvun lopulta alkaen ja muusta hallinnosta ylempään hallintoelimiin sidoksissa olleet maaherrat, voudit ja kihlakunnantuomarit. Vuoden 1865 kunnallislain mukaan kunnan päättäviksi elimiksi tulivat *kuntakokous* ja toimeenpanevana elimenä *kunnallislautakunta*. Nämä vastasivat myöhemmän kunnallisasetuksen kunnanvaltuustoa ja kunnanhallitusta.

Koska kirkon ja papiston merkitys oli pitkään suuri, kunnan ensimmäiset kokoontumiset 1860-70 -luvuilla todennäköisesti tapahtuivat seurakunnan tiloissa. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkuvuosina useiden kunnallisten kokousten ilmoitettiin tapahtuvan kirkonkylän *kunnanhuoneessa* tai *kunnantuvalla*, mutta on epäselvää, mitä rakennusta tällä on kulloinkin tarkoitettu. Pitäjätuvan ylläpitämistä edellytettiin lailla seurakuntalaisilta, joten sellainen ollut jossakin kirkonmäellä. Huone vaikuttaa olleen seurakunnan ja kunnan yhteiskäytössä. **Adam Iwendorff** kertoo, että 7.7.1878 ”pidettiin Kunnan huoneessa Kirkon kokous...”¹ 27.3.1890 *pitäjätuvassa* pidettiin kirkollinen kokous, jossa Tottijärven papin palkkaa korotettiin.²

Huone pitäjätuvalla on saattanut löytyä *Tapolasta*, jossa pidettiin pitäjänkouluakin vuoteen 1867 asti. Vuonna 1868 rovasti **Gustaf Ticklen** (1807-1882) muutti pappilan palon jälkeen vaimonsa perintöä olevalle Tapolan tilalle viiden vuoden ajaksi, kunnes muutti nykyiseen pappilaan. Tapola oli silloin vielä kirkonmäellä Tallisen alapuolella. Siirtoon nykyiselle paikalle viittaisivat vasta Aamulehdessä 5. ja 10.4.1884 olleet huutokauppailmoitukset Tapolan irtaimesta omaisuudesta. Viisi vuotta myöhemmin eli 21.5.1889 Aamulehti kertoo, että Ticklenin lesken omistamassa Tapolan *kartanossa* syttyi uhkaava tulipalo. Tässä vaiheessa tila varmaankin oli jo nykyisellä paikallaan.

Vuoden 1891 jälkeen *kunnantupa* on voinut sijaita joko jollakin Käsältä hankitulla tontilla tai jopa jossakin Kässän vanhassa rakennuksessa, koska tuon ajan lehdissä kerrotaan tilaan liittyvistä kiistoista.³ Yhdeksi mahdolliseksi paikaksi on arveltu Pizzeria makasiinin vieressä sijaitsevaa kookasta rakennusta, jota ovat omistaneet mm. opettaja **Olavi Eronen**, metsänhoitaja **Oskari Aronen**, **Nestori Mäkikärki** sekä **Eero Liukko**. Rakennus on peräisin 1890-luvulta.⁴ Joitakin kokouksia pidettiin myös **Tallisen** kestiekievarissa.

¹ Kylliäinen 2006, 184.

² Maamme. Kuulumisia Tampereelta; 10.4.1890.

³ Tampereen Sanomat 11.12.1895

⁴ Tärkein rakennushistoriallinen lähde niin tässä kuin jatkossakin on Heiskanen 2004.

Toinen mahdollisuus on Kässältä ostettu ja nykyisen yrittäjätalon kohdalle siirretty rakennus. On arveltu, että nykyinen rakennus on uudempi ja joko aliupseeri **Edvard Ivendorffin** tai **Hannes Kiehelän** rakentama. Ivendorff piti kauppaa tontilla sijainneissa ja nyt jo puretuissa rakennuksissa. Maanmittari **Hannes Kiehelällä** oli vuoden 1917 jälkeen rakennuksessa toimistonsa ja henkilökuntansa asunto (mm. Oskari Aronen). Osuuspankki saneerasi rakennuksen 1960-70-luvuilla toimipaikakseen. Tiloissa oli myöhemmin myös posti ja nykyään rakennus on yrittäjätalona.

Kunnan ensimmäisiin velvoitteisiin kuului *kansakoulun* perustaminen. Kouluja tosin oli ollut jo aiemmin Ahlmanin koulun ja pitäjänkoulun nimillä. Kunnallisen kansakoulun puuhamiehiksi vuosina 1875-76 ryhtyivät kappalainen **G.F.Pohjala** sekä Palhon kartanon omistaja **August Peltonen**, joka myös lupautui rakennuttamaan koulun huokealla hinnalla. Sisätiloiksi määrättiin kouluhuone, kaksi kamaria, keittiö ja porsua. Lisäksi sopimuksessa oli maininta *pitäjänhuoneesta*. Kunta hankki osan rakennusaineista, ja puutavara tuotiin Palhon kartanon metsistä. Koulun navetan rakensi **Axel Mattila** Narvasta ja puodin Kuralan **Kauppilan** renki **Taavetti**. Koulu valmistui vuonna 1877 kirkonkylän **Kässältä** vuokratulle tontille, joka ostettiin omaksi 1888.

Vesilahden kansakoululaisia vuonna 1913 nykyisen kunnanviraston edustalla.

Kansakoulun rakennusvaiheessa oli siis jo huomioitu rakennuksen käyttö myös kunnan kokous- ja toimitilana. 1860-luvun nälkävuosien jälkeen väestön määrä alkoi kasvaa nopeasti, mistä seurasi uusia haasteita. Kunnan väkiluku oli 1900-luvun alussa jo n. 7200. Seuraavaksi perustettiin koulut Narvaan ja Valkkisiin, ja vuoteen 1910 mennessä kouluja oli jo kymmenkunta ja oppilaita useita satoja. Pitäjään perustettiin 1871 myös kunnallinen kirjasto seurakunnallisen kirjaston ohelle. Siltojen ja maanteiden rakennuttaminen edellytti mm. soranottoaikojen lunastamista. Kunnan tehtävänä oli myös päättää ”kilometripatsaiden” hankkimisesta.⁵ Melko pian kunnat joutuivat myös varustamaan kirurgisen leikkaushuoneen. Tapolan tilalla toimi lastenkoti vuodesta 1926 lähtien.

Kylän kymmenkunta maatilaa olivat sijainneet ilmeisesti jo keskiajalta lähtien kirkonmäen itäpuolella kahdessa ryhmässä. Ensimmäisen kirkonsa Vesaniemi oli saanut jo 1420-luvulla. Muu rakennuskanta oli vähäistä, kunnes kunta osti vuonna 1888 **Matti Kässän** suurehkon tilan ja muodosti sen maista ensin kolme pikkutilaa (Ruokola, myyty Lindroosille, Ahola ja Kässä). Kässän maatilan rakennus oli sijainnut kirkon itäpuolella jyrkän mutkan, ns. Heikkilän mutkan sisäpuolella, mutta tila sai isossajaossa maita kirkonmäelle jääneen **Tallisen** länsipuolelta. Kunta *palstoitti* seuraavina vuosina loput eli n. 7 ha Kässän maista 27 pienehköksi tontiksi (0,5-1 ha) ja myi ne huutokaupalla etupäässä vähävaraisille ostajille. Kullekin palstalle tuli pirtin paikka sekä peltoa yhden lehmän tarpeisiin. Näin Vesilahden kirkonkylän päätien varteen, koulun ja kirkon ympäristöön muodostui poikkeuksellisen vilkas ja kansallisestikin merkittävä kilometrin mittainen raittikylä, joka pääosin on edelleenkin nähtävissä.

Päätös palstoittaa ja ”kaavoittaa” Kässän tilan maat lienee aivan ensimmäisiä koko Suomessa. Niinpä mm. Kokkolan lehden (19.12.1887) mukaan muut kunnat tulevat kohta seuraamaan Vesilahden esimerkkiä. Asemakaavalaki säädettiin vasta 1932.⁶ Vain muutamia palstoista ja rakennuksista on hävinnyt kokonaan. Asuntoja, joista suuri osa on jo

⁵ Aamulehti 12.11.1906.

⁶ Littow 2006.

yli 100-vuotiaita, on kuitenkin muuteltu ja ne ovat saaneet lisäsiipiä. Kun Narvan, Kuralan ja Ylämäen kylien miltei koko rakennuskanta tuhoutui vuonna 1918, kirkonkylä säästyi lähes vaurioitta. Punaisten ja valkoisten taisteluiden rajana oli Lihmonoja. Kunnanviraston kohdalla oli valkoisten tykki, jolla ammuttiin Suomelan ja Narvan suuntiin. Punaisten tykkitali Murhianmäeltä vahingoitti kylän muutamia rakennuksia. Ensiapuasemana toimi **Tallisen** kestikievari. Vuonna 1918 silloin jo yli 40 vuotta toimineessa kansakoulussa perustettiin *Vesilahden suojeluskunta*, mistä kertova kyltti on edelleen rakennuksen seinässä.

Köyhistä ja sairaista huolehtiminen oli kuulunut vuodesta 1788 lähtien kirkolle, mutta vanhentunut ruotujärjestelmä ei enää vastannut nopeasti kasvaneen väestön tarpeita. Köyhien ja sairaiden hoito siirtyi 1860-luvulla kunnille, mutta selvää edistystä ei tapahtunut. Ilmoitusten perusteella lainamakasiini kuului tärkeimpiin apuihin. Kunnallislautakunta huutokauppasi ongelmallisia hoidokkeja alhaisimman tarjouksen tehneille. Käytäntö osoittautui pian riittämättömäksi, minkä vuoksi Vesilahden kunta päätti 1887 perustaa ”waiwaistalon” eli *kunnalliskodin* yrittäjätalon kohdalle siirrettyyn **Kässä**n rakennukseen. Tilasta piti tulla itsensä kannattava, mutta asia ei edennyt. Vuonna 1895 keskusteltiin jo kiivaasti tarkoitusta varten hankitun rakennuksen ja maan myymisestä. Kuntakokous päätti kuitenkin vuokrata tilan kymmeneksi vuodeksi, minkä jälkeen vaivaistalon rakennusasia otettaisiin uudelleen käsittelemään. Muuan puhuja moitti vaivaishoitohallitusta siitä, että se oli ollut liian antelias apuaan köyhille antamaan.⁷ Vikansa oli myös sosiaalilainsäädännössä, jonka kehittämiseen ei jäänyt aikaa venäläistämispoliittikan puristuksen ja puoluekiistojen vuoksi.⁸

Vaivaistalon asia ei myöhemminkään edennyt kovin nopeasti, vaikka kunta 10 vuotta aiemmin tekemänsä päätöksen perustuen osti vuonna 1905 **Juho ja Matilda Anttilalta** läntisestä naapurikylästä Kärkölästä *Anttilan* ja *Kurjen* tilat sekä puolet *Hussun* tilasta. Anttilan suuresta ja vuoden 1900 vaiheilla rakennetusta päärakennuksesta suunniteltiin nyt *kunnalliskotia*. Tilojen hoitotoimikunnan puolesta **Oskari Aronen** ilmoitti 1905, että tilat irtaimistoihin ja eläimeen tarjotaan kahdeksi

⁷ Tampereen Sanomat; 23.3.1891 ja 11.12.1895 ja 16.10.1898.

⁸ Mikkola 1987.

vuodeksi vuokralle.⁹ Anttilan tilat olivat ilmeisen suuret ja soveltuivat kunnan kasvaneeseen tilantarpeeseen, koska kuntakokouksia sekä holhouslautakunnan ja muutaman muun yhteisön kokouksia ilmoitettiin pidettäväksi jo vuosina 1898-1909 Kärkölään Anttilassa. Kokoustilaa sanottiin *kunnanhuoneeksi* tai *kunnantuvaksi*.¹⁰ Vasta itsenäisyyden ja uuden hallitusmuodon myötä köyhiin, sairaisiin ja vanhuksiin alettiin kiinnittää huomiota. Anttila, joka vuoden 1918 jälkeen oli hetken suojeluskunnankin hallinnassa, korjattiin kunnalliskodiksi soveltuvaksi 1920-luvulla. Vuonna 2008 Anttilan alkuperäisistä rakennuksista katosivat viimeisetkin rippeet suuren terveyskeskuksen alta.

Myytyään Kärkölään tilansa **Juho Anttila** rakensi Oltavantielle seurakuntataloa vastapäätä **Ala-Kässä** -nimisen suurehkon talon eläkepäiviään varten. Vuonna 1938 kunta osti rakennuksen tulirokkoepidemian vuoksi muutamaksi vuodeksi kulkutautisairaalaksi. Sen jälkeen rakennus hieman laajennettuna toimi vuokra-asuntona 1980-luvun lopulle asti.

Kuntalaiset eivät olleet kuntakokouksissa vielä tasa-arvoisia, koska vuoden 1875 kunnallislain mukaan kuntakokousten äänestyksissä *äänimäärät perustuivat varallisuuteen*. Vasta 1917 hyväksyttiin uusi *kunnallislaki*, joka määräsi *yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden*. Kasvan kunnan koulut, kirjasto ja köyhäinhoito vaativat yhä enemmän varoja, mistä asiasta huolehti taksoituslautakunta. Varojen ja arvopapereiden säilyttämistä varten kuntakokous päätti hankkia tulenkestävän

⁹ Aamulehti 22.6.1905.

¹⁰ Aamulehti 09.10.1906, 22.11.1906, 29.12.1906, 27.08.1908; Tampereen Sanomat 16.10.1898.

kassakaapin jo vuonna 1898. Kunnallislautakunnan esimiehelle annettiin silloin valtuudet maksaa 400 markan hinta kunnan äänirahastosta. Kassakaappi lienee edelleen kunnan hallussa.¹¹

Vesilahden kunnanviraston *saavutettavuus* on vaihdellut aikakaudesta riippuen. 70 vuotta toiminnan alusta alkaen suuri osa kirkonkylään tulijoista käytti joko *laivaa* (Laukko, Elias Lönnrot, Alho, Sotka, Pohjois-Vesilahti jne.) tai *venettä*. Laivasatama oli aluksi Vesaniemen kärjessä mutta myöhemmin niemen juuressa; näihin on päässyt Vesaniementietä. Veneellä tultiin Narvan ja Hinsalan alueilta myös Koivurantaan. Talvella käytettiin kuuluisia *talviteitä* Hinsalan, Palthon ja Anian suunnista. Hevosajoneuvojen aikakaudella kapeat, mutkaiset ja mäkiiset pikkutiet eivät suuresti kulkua haitanneet, ja tällainen on ollut myös tärkein tie keskustasta pappilan suuntaan. Autoille tie on hidas ja vaarallinen, mutta tien muuttaminen tuhoaisi helposti raittikylän ilmeen. Jokioisten ja Rautialan suuntaan on johtanut pienehkö tie jo keskiajalla. Kävelen tai ratsulla etelästä tulleet ovat toisinaan käyttäneet myös Suomelasta Ämmänhaudan kautta kulkevaa polkua kohti kirkkoaidan itäpäätyä.

Kunnallisten tehtävien kasvaessa myös *oma virastotalo* tuli välttämättömäksi. Sellainen rakennettiin kansakoulun länsipuolelle Kässältä ostetulle maalle vuonna 1909. Runkomateriaalina käytettiin mm. hieman aiemmin ostetun Anttilan tilan riihen hirsiiä. Rakennukseen tuli myös 12,5 x 7,2 metrinen kokoussali sekä toimistotiloja. Myöhemmin salista on erotettu kaksi huonetta ja ullakolle tehty huonetila sosiaalisihteerille. Tämä rakennus toimi vähäisin muutoksin kunnan *keskusvirastona* n. 70 vuotta ja se on yhä kunnan toimistojen käytössä. Vähäisempiä laajennuksia ja korjauksia rakennukseen tehtiin 1970-luvulla ja uusi suurehko lisäsiipi rakennettiin vuonna 1990.

Palstoitustoiminnan seuraukset alkoivat näkyä pian myös kirkonkylän yleisessä kyläkuvassa. Nykyisen kunnanviraston ympäristöön ilmaantui kauppiaita, leipureita, suutareita, räätäleitä, ompelijoita, tökkien tikkaajia, asioitsijoita, seppiä, kivimiehiä, nahkureita, puuseppiä, hierojia, silittäjiä, välskäreitä, laivureita jne. Näiden lisäksi kyläkuvaan kuulu-

vat muutamat talonpojat, kestikievarin pitäjät, postinkuljettajat sekä kunnan ja seurakunnan yhä lukuisammiksi tulleet virkailijat. Kylän raitilla nähtiin kävelemässä toisinaan myös ruotsin kieltä puhuvia aatelia.

Joissakin kunnanviraston naapureissa elämä oli melko värikästä. Viraston itäpuolella sijaitsee rakennus, jota kyläläiset ovat nimittäneet *remulaksi*. Sen rakennutti vuosina 1916-17 **Urho Leino**, mutta tontin haltija oli Tampereella ompeluliikettä pitänyt **Antton Högander**, jolla oli puoti myös kirkonkylässä. Rakennusta vuokrasi 1920-luvun alkupuolen kesinä jääkäri ja säveltäjä **Sam Sihvo** sekä taidemaalari **Mäenpää**. Äänekkään juhlinnan ohessa syntyivät Sihvon laulunäytelmät *Jääkärimorsian* ja *Hevoshuijarit*. Vuonna 1927 asumuksen osti **Väinö Komu**. Remulan saunana on entinen *Koulu-Kreettan* eli **Kreetta Kolun** asunto, jossa hän opetti lapsia 1800-luvun lopulla.

Remulan eteläpuolella aivan tien tuntumassa on vuonna 1890 rakennettu *Kuuselan* matala asumus, jossa myös on asunut tunnettua väkeä. Näistä mainittakoon taiteilija **Koivukangas**, pehtoori **Kustaa Grönfors**, Kiehelän kartanpiirtäjä **Yrjö Nikolai Kyöttilä** sekä säästöpankin johtaja **Taavi Savolainen**. Rakennuksessa on toiminut leipomo sekä kauppa Liskamon kaupan tulipalon jälkeen.

Tien toisella puolella on Kuusimäestä 1926 erotettu *Tiensivu*, jonka omisti alun perin kauppias ja pelimanni **Vihtori Lindgren** (myöh. Liskamo). Kauppa jouduttiin rakentamaan 1934 uudelleen tulipalon vuoksi. Vuodesta 1948 lähtien kauppa ja pientä ravintolaa piti osuusliike *Voima*. 1970-luvulta alkaen tiloissa on toiminut baari, kukkakauppa ja hautaustoimisto. Juuri Tiensivu ja Kuusela ovat perinteisesti parhaiten ilmentäneet koko raittia ja olleet sen valokuvatuimpia kohteita.

Mielenkiintoisen yhtymäkohdan kunnanhallintoon tarjoaa *Vesilahden säästöpankin* historia. Kunnat toimivat yleisesti 1800-luvun lopulla säästöpankkien perustajina. Vesilahden kunta päätti pankin perustamisesta jo 1886, mutta rahalaitos sai virallisen vahvistuksen ja isännistön vasta vuonna 1897 ja toiminta alkoi seuraavana vuonna. Koska aukioloaika oli vain tunnin verran kuukaudessa, toimitiloja alkuun tuskin tarvittiin. Vasta vuoden 1909 kunnantalosta pankki sai hetkeksi huo-

¹¹ Aamulehti 12.11.1898

neen. Pankin kamreerina aloitti 1900-luvun alkuvuosina **Karl Lindholm**, joka hankki pankin tiloiksi vuonna 1912 kunnanvirastoa vastaapäätä sijaitsevan koristeellisen rakennuksen. Myös **Oskari Leiponen** kuului pankin henkilökuntaan. Vuonna 1935 säästöpankki sai uuden tilan kellotapulin vierestä.¹²

Karl Lindholm kotinsa rappusilla 1900-luvun alussa. Tässä nykyistä kunnanvirastoa vastaapäätä sijaitsevassa rakennuksessa Lindholm toimi Vesilahden kunnallisen säästöpankin kamreerina. Nykyään rakennus kuuluu Sundvalleille.

Karl Lindholm harrasti lisäksi mehiläisten hoitoa naapurinsa **Kustaa Alfvingin** kanssa. Alfving taas toimi *Kuusimäki* -nimisellä palstatilallaan pääasiassa leipurina. Lindholmin pitkäaikaisena taloudenhoitajana toimi nahkuri **Vihtori Sundvallin** vaimo **Hilma**, joka sai Lindholmin rakennuksen testamentin kautta vuonna 1934. Sundvallit jatkoivat mehiläisten hoitoa seuraavissakin polvissa aina 1900-luvun lopulle asti.

Kun kirkonkylän kansakoulu **Kalle Päätalon** urakoimana valmistui vuonna 1953, vanha kansakoulurakennus vuodelta 1877 jäi vapaaksi. Kunta sijoitti seuraavien vuosien aikana rakennukseen kirjaston ja rakennustoimiston. Koulun tontista lohkottiin vuonna 1974 tontti *Iltarus-*

ko -nimiselle vanhusten rivitalolle. Samalla koulun tontti muuttui nimeltään *Koivurannaksi*. Kun kirjasto sai vuonna 1980 toimitilakseen Tapolan alueelta entisen eläinlääkärintalon, koulurakennus jäi monikäyttöiseksi nuorisotilaksi. Rakennusmestari **Erkki Salosen** mukaan koulu hyvästä kunnostaan huolimatta oli ajoittain jopa purku-uhanalainen, mutta Vesilahden ensimmäisenä kansakouluna siitä tuli 1980-luvulla suojelukohde. Terveystalo jouduttiin tulipalon vuoksi rakentamaan kahdesti; 1947 ja 1949.

Vesilahden väkiluku oli vielä 1960-luvun vaihteessa n. 5000 asukasta, mutta sen jälkeen alkoi nopea lasku. Maaseudulla työpaikat vähenivät samalla kuin liikekeskuksissa oli työvoimapulaa. Vesilahden kunnanhallitus päätti vuonna 1967 esittää liittymistä Lempäälään, mutta valtuusto ei ehdotusta hyväksynyt. Kunnanhallituksen puheenjohtaja **Veikko Viikarin** esittämät perusteet kuntaliitokselle olivat silloin hyvin samanlaiset kuin 2000-luvulla esitetyt; pienenevä kunta ei selviä kasvaneista lakisääteisistä velvoitteistaan enää yksin. Toisaalta hänen esittämänsä uhkakuvatkin olivat samoja kuin 2000-luvulla; liitos vahvistaisi ja hyödyttäisi vain jo ennestään voimakasta.¹³

Kuntaliitos tuli uudelleen ajankohtaiseksi 1970-luvulla, mutta silloin sen esti poliittinen laskelmointi Lempäälässä. Vesilahdessa väkiluku jatkoi laskuaan koko 1970-luvun ja oli alimmillaan vuonna 1985, jolloin asukkaita oli enää 3007. Väestön keski-ikä oli kaiken lisäksi korkea. Tilastokeskus oli arvioinut vuonna 1975, että Vesilahden väkiluku olisi vuonna 2000 n. 2000 henkilöä. Kunta itse arvio vuonna 1978 vuoden 1990 väkiluvuksi 3100 henkilöä, mikä toteutui muutaman henkilön tarkkuudella. Raju rakennemuutos ei sentään koitunut kunnan kohtaloksi.¹⁴

Kuntaliitosta ei 1980-luvulla enää edes harkittu kahdestakaan syystä; kunnanhallituksen puheenjohtajan **Heikki Erosen** toimesta käynnistetty uudisasutus oli alkanut hidastaa väkiluvun laskua jo 1970-luvun lopulla, ja Vesilahden ensimmäiseksi kunnanjohtajaksi oli valittu vuodesta 1980 lähtien **Jukka Alkio**. Nämä seikat sekä kunnan lakisääteis-

¹² Lempäälän-Vesilahden-Tottijärven sanomat 8.9.1961.

¹³ Keski-suomalainen 24.11.1967.

¹⁴ Lempäälän-Vesilahden-Tottijärven sanomat 13.3.1975. Kunnalliskertomukset eri vuosilta.

ten tehtävien nopea lisääntyminen sekä näiden seurauksena henkilökunnan kasvu tekivät toimitilat jälleen ahtaiksi. Lautakuntia ja toimikuntia oli kaikkiaan kymmeniä. Uuteen virastotaloon vähäväkiseksi käyneessä kunnassa ei voinut olla varaa, minkä vuoksi oli tyydyttävä vanhaan.

Vuonna 1985 Vesilahden kunta päätti kunnostaa kunnanviraston viereessä lähes tyhjilleen jääneen yli 100-vuotiaan kansakoulurakennuksen keskusvirastokseen. Nopeasti suoritettua uudistustyötä luonnehdittiin erinomaiseksi, ja kunta sai alueen vanhaan kulttuuriperinteeseen hyvin sopivan virastotalon. Kustannuksetkin olivat vain kuudesosa siitä, mitä uuden rakentamiseen olisi kulunut. Kahden rakennuksen virastokokonaisuus on toiminut hyvin jo yli 20 vuotta. Ainakaan julkisesti ei ole vielä esiintynyt vaatimuksia uudesta virastorakennuksesta - siitäkään huolimatta, että kunnan väkiluku on tänä aikana kasvanut 1300 asukkaalla.¹⁵

Lähiympäristön muu kunnallinen rakentaminen on väestönlisäyksen vuoksi ollut pakko suunnata kunnan varsinaisiin palvelutehtäviin. Suuria hankkeita ovat olleet yläaste, ala-asteen laajennus, terveyskeskus, yläasteen laajennus, laajat kunnallistekniset työt sekä tätä kirjoitettaessa vielä aloitusvaiheessa oleva kirkonkylän 84-paikkainen päiväkotikoti. Myös muualla kunnassa on ollut suuria kunnallisia investointeja. Uudisrakentamisesta johtuen kirkonkylän raittikylän ulkopuolinen ilme on muuttunut vähintään yhtä paljon kuin raittikylä Kässän maiden palstoituksessa 100 vuotta aiemmin. Raittikylän osuudella alkuperäinen leima on pystytty säilyttämään hämmästyttävän hyvin siitakin huolimatta, että sen varteen on tullut uusia rakennuksia ja vanhoja on muuteltu.

¹⁵ Lempäälän-Vesilahden sanomat 10.1.1985, 17.5.1990

Edustajavaalitulaisuus Vesilahden kirkonkylän kansakoululla eli nykyisessä kunnanvirastossa 1900-luvun alkupuolella. Pöydän ympärillä: lipunantaja Lauri Suominen, seuraavaksi Oskari Kiehelä, Vihtori Toikka, opettaja K.E. Toivonen, pj. Emil Hovi (kirjuri), Konsta Kokkola ja järjestysmiehenä Emil Karlquist.

Lähteitä:

- Aaltio E.A.:** Lempäälän kunnallishistoria 1866-1966. Lempäälän kunnanhallitus, 1968.
- Arajärvi Kirsti:** Vesilahden historia. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Oy, 1985.
- Heiskanen Jari:** Narvan ja Kirkonkylän kylien ja ympäristöjen rakennusinventointi ja maisemahistoriallinen selvitys. Vesilahden kunta, 2004.
- Honka-Hallila Helena** (toim.): Vesilahti 1346-1996. Jyväskylä: Vesilahden kunta ja Vesilahden seurakunta, 1996.
- Kylliäinen Mikko** (toim.): Kirkonvartijan päiväkirja 1846-1897. Adam Ivendorff. SKS, 2006.
- Littow Paavo:** Kaavoitus ennen maankäyttö- ja rakennuslakia. Maankäyttö 4/2006.
- Mikkola Matti:** Sosiaalilainsäädännön kehitys Suomessa. Sosiaalinen aikakauskirja 81, nro 5-6 / 1987.
- Nopola Akseli:** Muistelmia Vesilahden kouluoloista. Teoksessa: Vesilahti 1346-1946. Vesilahden seurakunta, 1946.
- Vesilahden kunta:** Kunnalliskertomuksia eri vuosilta
- Haastatteluja:**
Urho Hakuni 5.1.1980, Erkki Liukko 6.5.1985